

Postępowanie karne: uczestniczące w nim organy i strony oraz przebieg

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Wirtualny spacer](#)
- [Schemat](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: *Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego*, dostępny w internecie: prawo.sejm.gov.pl [dostęp 4.03.2020].

- Źródło: *Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny*, [dostęp: 04.03.2020], 4.03.2020, dostępny w internecie: prawo.sejm.gov.pl.
- Źródło: *Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego*, dostępny w internecie: prawo.sejm.gov.pl [dostęp 4.03.2020].

Postępowanie karne: uczestniczące w nim organy i strony oraz przebieg

Źródło: Kindel Media, domena publiczna.

Każda społeczność funkcjonuje na podstawie określonych norm postępowania. Są to zarówno normy zwyczajowe, religijne, jak i normy prawne. Wśród tych ostatnich wyróżnić możemy np. normy prawa cywilnego, administracyjnego, prawa pracy albo prawa karnego. Naruszenie norm prawnych wiąże się z określonymi konsekwencjami. W przypadku naruszenia norm prawa karnego istnieje możliwość ukarania sprawcy czynu zabronionego, co może się wiązać nawet z możliwością pozbawienia go wolności. Droga do skazania i wymierzenia kary wiedzie jednak przez proces karny i bywa skomplikowana, ponieważ na szali ważą się ludzkie losy. W celu zabezpieczenia porządku społecznego działają określone instytucje państwa, które z jednej strony ścigają przestępców, a z drugiej bronią i wspierają ofiary, zaś w postępowaniu karnym zabezpieczają prawa i interesy obu tych grup.

Twoje cele

- Wyjaśnisz, czym jest postępowanie karne.
- Scharakteryzujesz role organów prowadzących postępowanie i stron biorących w nim udział.
- Przeanalizujesz przebieg postępowania karnego.
- Przygotujesz projekt prywatnego aktu oskarżenia.

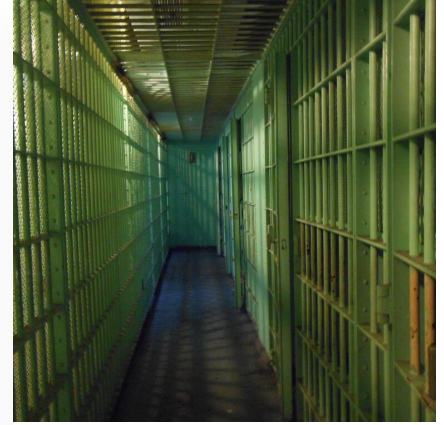
Dla zainteresowanych

Prawo karne cz. 1

Prawo karne cz. 2

**Zasady prawa karnego
i funkcje kary**

**Kary i środki karne
obowiązujące w polskim
prawie**

**Zasady wnoszenia
apelacji i kasacji
w sprawach karnych**

**Arbitraż w postępowaniu
cywilnym oraz mediacja
w postępowaniu
administracyjnym,
cywilnym i karnym**

Przeczytaj

Postępowanie karne

Postępowanie karne toczy się zgodnie z przepisami Kodeksu postępowania karnego. Rządzi się ono swoimi zasadami, wśród których istotne znaczenie mają:

- zasada prawdy materialnej;
- zasada domniemania niewinności;
- zasada prawa do obrony.

Zgodnie z zasadą prawdy materialnej podstawę wszelkich rozstrzygnięć powinny stanowić prawdziwe ustalenia faktyczne. W myśl zasady domniemania niewinności oskarżonego uważa się za niewinnego, dopóki jego wina nie zostanie udowodniona i stwierdzona prawomocnym wyrokiem. Natomiast zasada prawa do obrony mówi o prawie do osobistej obrony swoich interesów przez oskarżonego w każdy dostępny sposób oraz do korzystania z pomocy obrońcy.

Celami tego postępowania są:

- wykrycie sprawcy przestępstwa i pociągnięcie go do odpowiedzialności;
- zwalczanie przestępstw i zapobieganie im;
- uwzględnienie prawnie chronionych interesów pokrzywdzonego, przy jednoczesnym poszanowaniu jego godności;
- rozstrzygnięcie sprawy w rozsądnym terminie.

Uczestnicy postępowania karnego

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Organy procesowe

Sąd jest organem rozstrzygającym w kwestii odpowiedzialności karnej oskarżonego. Jest też organem kontrolnym w stosunku do organów prowadzących postępowanie przygotowawcze.

Sąd rejonowy orzeka w I instancji we wszystkich sprawach, z wyjątkiem spraw przekazanych ustawą do rozpoznania przez inny sąd.

Sąd okręgowy orzeka w I instancji w sprawach o zbrodnie oraz występki zastrzeżone do jego właściwości. Rozpoznaje też środki odwoławcze od orzeczeń wydanych w I instancji przez sądy rejonowe.

Sąd apelacyjny rozpoznaje środki odwoławcze od wydanych w I instancji orzeczeń sądów okręgowych i inne sprawy przekazane mu w drodze ustawy.

Sąd Najwyższy rozpoznaje kasacje oraz środki odwoławcze i inne sprawy w wypadkach określonych w ustawie.

Zastanów się, czy w postępowaniu karnym występują ci sami uczestnicy, co w postępowaniu cywilnym.

Źródło: Adrian Grycuk, licencja: CC BY-SA 3.0.

Strony procesowe

W postępowaniu przygotowawczym stronami są:

- **pokrzywdzony** – osoba fizyczna lub prawna, której dobro prawne zostało bezpośrednio naruszone lub zagrożone przez przestępstwo;
- **podejrzany** – osoba, wobec której wydano postanowienie o przedstawieniu zarzutów albo te zarzuty przedstawiono.

Stronami postępowania karnego są uczestnicy tego postępowania, którzy działają w nim we własnym imieniu i mają interes prawny w określonym jego rozstrzygnięciu.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Źródło: domena publiczna.

Przebieg postępowania karnego

Postępowanie karne przebiega w kilku ściśle określonych etapach.

Postępowanie przygotowawcze

Postępowanie przygotowawcze jest pierwszym stadium postępowania karnego, które dotyczy przestępstw ściganych z oskarżenia publicznego. Jest ono wszczynane tylko

w sytuacji, gdy zachodzi uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa. Może ono przybrać postać śledztwa lub dochodzenia. Śledztwo prowadzi się w sprawach, w których rozpoznanie w I instancji należy do sądu okręgowego, oraz w sprawach określonych przepisami występków. W pozostałych przypadkach prowadzi się dochodzenie. Śledztwo prowadzi prokurator. Powinno się ono zakończyć w ciągu trzech miesięcy (z możliwością dalszego przedłużenia).

Celem postępowania przygotowawczego jest:

- ustalenie, czy popełniono przestępstwo;
- ujęcie sprawcy;
- zebranie niezbędnych danych dotyczących sprawcy;
- wyjaśnienie okoliczności sprawy, w tym ustalenie osób pokrzywdzonych i rozmiaru szkody;
- zebranie dowodów dla sądu.

Postępowanie przygotowawcze kończy się sporządzeniem aktu oskarżenia albo umorzeniem postępowania przygotowawczego. Jeżeli spełnione są przesłanki uzasadniające warunkowe umorzenie postępowania, prokurator może zamiast aktu oskarżenia sporządzić i skierować do sądu wnioski o takie umorzenie.

Postępowanie przed sądem I instancji

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Postępowanie przed sądem II instancji

Zgodnie z określoną w Konstytucji RP zasadą instancyjności postępowania sądowego, istnieje możliwość wniesienia odwołania od wyroku wydanego przez sąd I instancji. Orzeczenie sądu I instancji można zaskarżyć w całości lub w części. Można też zaskarżyć samo uzasadnienie orzeczenia. Oskarżyciel publiczny (prokurator) ma prawo wnieść środek odwoławczy także na korzyść oskarżonego.

Odwołujący się powinien wskazać zaskarżone rozstrzygnięcie, sformułować swoje zastrzeżenia i zarzuty oraz podać, czego się domaga. Równocześnie może wskazać nowe fakty lub dowody, jeżeli nie mógł ich powołać w postępowaniu przed sądem I instancji. Oskarżony może też cofnąć wniesiony środek odwoławczy. Środkami odwoławczymi są **apelacja** i **zażalenie**. Apelację wnosi się od wyroku sądu I instancji w terminie 14 dni od dnia doręczenia wyroku z uzasadnieniem. Zażalenie wnosi się na postanowienia sądu zamykające drogę do wydania wyroku i inne postanowienia w wypadkach przewidzianych przez ustawę. Wnosi się je w terminie 7 dni od dnia ogłoszenia lub doręczenia.

Po rozpatrzeniu środka odwoławczego sąd II instancji – zgodnie z [zakazem reformationis in peius](#) – orzeka utrzymanie w mocy orzeczenia sądu I instancji, jego zmianę lub uchylenie (w całości lub części).

Rozstrzygnięcia sądu odwoławczego mogą być weryfikowane w drodze nadzwyczajnych środków zaskarżenia. Należą do nich kasacja i wznowienie postępowania.

Postępowanie prywatnoskargowe

Oprócz ogólnego postępowania karnego, którego model został wyżej opisany, polskie prawo karne przewiduje też postępowania szczególne, do których do nich przepisy dotyczące postępowania zwyczajnego. Należy do nich postępowanie w sprawach z oskarżenia prywatnego, w ramach którego prowadzone sprawy nieco mniej skomplikowane. Prywatny akt oskarżenia w takim postępowaniu wnosi strona bezpośrednio do sądu – wystarczy, że będzie zawierał oznaczenie osoby oskarżonego i zarzuconego mu czynu oraz wskazanie dowodów, na których opiera się oskarżenie.

Rozprawę główną poprzedza posiedzenie pojednawcze, które prowadzi sędzia albo referendarz sądowy. Na wniosek albo za zgodą stron sąd może zamiast posiedzenia pojednawczego wyznaczyć odpowiedni termin dla przeprowadzenia [postępowania mediacyjnego](#). Niestawiennictwo oskarżyciela prywatnego i jego pełnomocnika na posiedzeniu pojednawczym bez usprawiedliwienia uważa się za odstąpienie od

oskarżenia i umarza postępowanie. W razie nieusprawiedliwionego niestawiennictwa oskarżonego prowadzący kieruje sprawę na rozprawę główną. Natomiast w przypadku pojednania stron postępowanie zostaje umorzone. Wraz z pojednaniem strony mogą zawrzeć ugodę, która dotyczy roszczeń pozostających w związku z oskarżeniem. Jeśli do pojednania nie dojdzie, sprawa kierowana jest na rozprawę główną.

Niestawiennictwo oskarżyciela prywatnego i jego pełnomocnika na rozprawie głównej uważa się za odstąpienie od oskarżenia. Oskarżony może także złożyć wzajemny akt oskarżenia o ścigany z oskarżenia prywatnego czyn pozostający w związku z czynem mu zarzucanym. Sąd rozpoznaje wówczas obie sprawy. Oskarżenie wzajemne jest niedopuszczalne, jeżeli prokurator wcześniej wszczął postępowanie albo przyłączył się do postępowania.

Słownik

lex retro non agit

(łac.) prawo nie działa wstecz

niepoczytalność

stan psychiczny wyłączający możliwość rozeznania znaczenia i pokierowania swoim postępowaniem

postępowanie mediacyjne

dobrowolny i poufny proces dochodzenia przez strony do porozumienia w obecności neutralnego i bezstronnego mediatora

zakaz *reformationis in peius*

zakaz pogorszenia sytuacji strony odwołującej się

Wirtualny spacer

Polecenie 1

Zapoznaj się ze spacerem wirtualnym i wykonaj ćwiczenia.

Zasób interaktywny dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DfhsdFUht>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 1

Ćwiczenie 2

Ćwiczenie 3

Ćwiczenie 4

Schemat

Polecenie 1

Zapoznaj się z informacjami zawartymi w schemacie, a następnie wykonaj ćwiczenia.

Co powinien zawierać prywatny akt oskarżenia?

Oprac. na podst.: Iwo Klisz, *Jak napisać prywatny akt oskarżenia?*, sprawy-karne.biz.pl [dostęp 12.01.2022].

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 1

Ćwiczenie 2

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj polecenie.

” Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego

Art. 216

§ 1. Kto znieważa inną osobę w jej obecności albo choćby pod jej nieobecność, lecz publicznie lub w zamiarze, aby zniewaga do osoby tej dotarła, podlega grzywnie albo karze ograniczenia wolności.

§ 2. Kto znieważa inną osobę za pomocą środków masowego komunikowania, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

Źródło: *Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego*, dostępny w internecie: prawo.sejm.gov.pl [dostęp 4.03.2020 r.].

Ćwiczenie 3

Ćwiczenie 4

Ćwiczenie 5

Ćwiczenie 6

Ćwiczenie 7

Zapoznaj się z treścią przytoczonych przepisów Kodeksu postępowania karnego i wykonaj polecenie.

” Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego

Art. 453

§ 1. Przewód sądowy w sądzie odwoławczym rozpoczyna ustne sprawozdanie, w którym sędzia sprawozdawca przedstawia przebieg i wyniki dotychczasowego postępowania, a w szczególności treść zaskarżonego wyroku oraz zarzuty i wnioski apelacyjne, jak również kwestie wymagające rozstrzygnięcia z urzędu. W miarę potrzeby odczytuje się z akt poszczególne ich części.

§ 1a. Jeżeli na rozprawę stawili się jedynie uczestnicy postępowania, sąd może na wniosek lub za zgodą obecnych stron odstąpić od ustnego sprawozdania. Jeżeli na rozprawę nie stawił się nikt, sąd może odstąpić od ustnego sprawozdania. W tych wypadkach przewód sądowy rozpoczyna ogłoszenie postanowienia o odstąpieniu od ustnego sprawozdania.

§ 2. Strony mogą składać wyjaśnienia, oświadczenia i wnioski ustnie lub na piśmie; złożone na piśmie podlegają odczytaniu, przy czym przepis art. 394 stosuje się.

§ 3. Przewodniczący udziela głosu uczestnikom postępowania, o których mowa w art. 406 § 1, w kolejności przez siebie ustalonej, przy czym najpierw udziela głosu skarżącemu. Oskarżonemu i jego

obrońcy nie można odmówić zabrania głosu po przemówieniach innych uczestników postępowania.

Art. 454

§ 1. Sąd odwoławczy nie może skazać oskarżonego, który został uniewinniony w pierwszej instancji lub co do którego w pierwszej instancji umorzono postępowanie.

(...)

Art. 455. Nie zmieniając ustaleń faktycznych, sąd odwoławczy poprawia błędną kwalifikację prawną niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów. Poprawienie kwalifikacji prawnej na niekorzyść oskarżonego może nastąpić tylko wtedy, gdy wniesiono środek odwoławczy na jego niekorzyść.

Art. 455a. Nie można uchylić wyroku z tego powodu, że jego uzasadnienie nie spełnia wymogów określonych w art.424.

Art. 456. O utrzymaniu w mocy, uchyleniu lub zmianie wyroku sądu pierwszej instancji sąd odwoławczy orzeka wyrokiem.

Art. 457.

§ 1. Uzasadnienie wyroku sporządza się z urzędu w terminie 14 dni.

§2. Jeżeli sąd zmienia lub utrzymuje zaskarżony wyrok w mocy, uzasadnienie sporządza się na wniosek strony, chyba że zostało

złożone zdanie odrębne. Przepisy art. 422 i art. 423 stosuje się odpowiednio.

§ 3. W uzasadnieniu należy podać, czym kierował się sąd wydając wyrok oraz dlaczego zarzuty i wnioski apelacji sąd uznał za zasadne albo niezasadne.

Art. 458. Przepisy dotyczące postępowania przed sądem pierwszej instancji stosuje się odpowiednio w postępowaniu przed sądem odwoławczym, chyba że przepisy niniejszego rozdziału stanowią inaczej.

Źródło: *Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego*, dostępny w internecie: prawo.sejm.gov.pl [dostęp 4.03.2020 r.].

Dla nauczyciela

Autor: Dawid Tarczyński

Przedmiot: wiedza o społeczeństwie

Temat: Postępowanie karne: uczestniczące w nim organy i strony oraz przebieg

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

XI. System prawa w Rzeczypospolitej Polskiej.

Uczeń:

20) stosuje w analizie przypadku podstawowe instytucje prawa karnego w Rzeczypospolitej Polskiej (odpowiedzialność za wykroczenie i karna, wykroczenie a przestępstwo, występki a zbrodnia; wina i kara; zasada domniemania niewinności; prawo do obrony; wyłączenie odpowiedzialności karnej);

23) podaje przykłady przestępstw ściganych z oskarżenia publicznego i prywatnego w Rzeczypospolitej Polskiej; wyjaśnia rolę prokuratora i oskarżyciela posiłkowego; pisze akt oskarżenia prywatnego.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- wyjaśnia, czym jest postępowanie karne;
- charakteryzuje role organów prowadzących postępowanie i stron biorących w nim udział;
- analizuje przebieg postępowania karnego;
- przygotowuje projekt prywatnego aktu oskarżenia.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konemtywizm;
- lekcja odwrócona.

Metody i techniki nauczania:

- mapa myśli;
- odwrócona klasa;
- projekt;
- dyskusja.

Formy zajęć:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami i dostępem do internetu, słuchawki;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg zajęć:

Przed lekcją

Dwie grupy chętnych wybranych uczniów przygotowują prezentacje multimedialne:

- gr. 1 – Postępowanie karne i jego uczestnicy;
- gr. 2 – Przebieg postępowania karnego (Przy omawianiu postępowania przygotowawczego można wykorzystać wirtualny spacer).

Prelegenci przygotowują też pytania pobudzające do aktywnego słuchania.

Faza wstępna

1. Rozpoznanie wiedzy wstępnej. Uczniowie odpowiadają na pytania, na czym polega odpowiedzialność karna i za wykroczenia, jakie znają podmioty zaangażowane w postępowanie karne i jak ono przebiega (etapy). Odpowiedzi są zapisywane na tablicy w formie mapy myśli.

2. Przedstawienie tematu i celów zajęć.

Faza realizacyjna

1. Przedstawienie pierwszej prezentacji. Uczniowie robią notatki i odpowiadają na pytania prelegentów. Chętne/wybrane osoby uzupełniają mapę myśli.
2. Przedstawienie drugiej prezentacji. Uczniowie robią notatki i odpowiadają na pytania prelegentów. Chętne/wybrane osoby uzupełniają mapę myśli.
3. Praca w parach. Uczniowie zapoznają się z informacjami na temat postępowania prywatnoskargowego i sporządzają notatki. Następnie dyskutują i wyjaśniają niezrozumiałe kwestie.
4. Praca w grupach ze schematem. Zespoły zapoznają się z przedstawionymi informacjami, a następnie na ich podstawie i korzystając z zasobów internetowych, przygotowują projekt prywatnego aktu oskarżenia. Po wyznaczonym czasie grupy przekazują sobie projekty zgodnie z ruchem wskazówek zegara i uczniowie weryfikują otrzymane akty oskarżenia. Następnie projekty są prezentowane na forum wraz z uwagami.

Faza podsumowująca

1. Dyskusja, w czasie której autorzy projektów aktów oskarżenia odpowiadają na uwagi.
2. Podsumowanie i ocena pracy zespołów.

Praca domowa:

Wykonanie ćwiczeń interaktywnych wskazanych przez nauczyciela.

Materiały pomocnicze:

Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. Kodeks karny, isap.sejm.gov.pl.

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego, isap.sejm.gov.pl.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Multimedia mogą być wykorzystane do lekcji powtórzeniowej lub jako materiały do przygotowania prezentacji multimedialnej o przebiegu postępowania karnego.